СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

„Димитър А. Ценов" - Свищов

KreativEU
Knowledge & Creativity European University

Международна научно-практическа конференция

90 години дарителство, знание, иновации и устойчиво развитие в СА „Д. А. Ценов" – Свищов

Том I

5-7 ноември 2026 г.

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

90 ГОДИНИ ДАРИТЕЛСТВО, ЗНАНИЕ, ИНОВАЦИИ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В СА „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

Свищов, 5-7 ноември 2026 г.

Посветена на 90 години от създаването на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“

Сборник с доклади

ТОМ I

Международната научно-практическа конференция е организирана при изпълнение на Административен договор № КП-06-МНФ/23 от 18.08.2026 г. (BNSF-1.010-0023-C01) на Фонд „Научни изследвания“ при МОН по Процедура за подкрепа на международни научни форуми, провеждани в Република България

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2026

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Марин Маринов
Ректор на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – председател
Проф. д-р Красимир Шишманов
Проф. д. н. Божидар Божинов
Проф. д-р Любчо Варамезов
Доц. д-р Маргарита Шопова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Румен Ерусалимов
Доц. д-р Пламен Йорданов
Доц. д-р Драгомир Илиев
Доц. д-р Иван Марчевски
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Сергей Найденов
Доц. д-р Катя Личева
Проф. д-р Пенка Шишманова
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Михаил Чиприянов
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Теодора Филипова
Ст. преп. Елка Узунова
Ст. преп. д-р Радослав Николов

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Здравко Любенов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Атанас Атанасов
Доц. д-р Галина Чиприянова
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Красимира Славева
Гл. ас. д-р Асен Божиков
Ст. преп. д-р Венцислав Диков

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ
Проф. д-р Атанас Атанасов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Красимир Шишманов
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Танер Исмаилов
Доц. д-р Здравко Любенов
Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Валентин Милинов
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Зорница Петкова

Публикуваните материали са рецензирани по метода на двойно сляпо рецензиране. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете. Фонд „Научни изследвания“ не носи отговорност за съдържанието на докладите, представени на научния форум, както и за съдържанието на рекламните и други материали за него.

ISBN 978-954-23-2686-1 (print)
ISBN 978-954-23-2687-8 (online)

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS – SVISHTOV

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

90 YEARS OF CHARITY, KNOWLEDGE, INNOVATION AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS - SVISHTOV

Svishtov, 5th - 7th November 2026

Dedicated to the 90th anniversary since the establishment of D. A. Tsenov Academy of Economics

Conference Proceedings

VOLUME I

The International Scientific and Practical Conference was organized in the implementation of Administrative Contract № КП-06-МНФ/23 of August 18, 2026 (BNSF-1.010-0023-C01), awarded by the Bulgarian National Science Fund at the Ministry of Education and Science under the Procedure for Support of International Scientific Forums Held in the Republic of Bulgaria

Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2026

PROGRAM COMMITTEE
Assoc. Prof. Marin Marinov, PhD
Rector of D. A. Tsenov Academy of Economics
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Prof. Bozhidar Bozhinov, PhD
Prof. Lyubcho Varamezov, PhD
Assoc. Prof. Margarita Shopova, PhD
Assoc. Prof. Vanya Grigorova, PhD
Assoc. Prof. Rumen Jerusalemov, PhD
Assoc. Prof. Plamen Yordanov, PhD
Assoc. Prof. Dragomir Iliev, PhD
Assoc. Prof. Ivan Marchevski, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Sergey Naydenov, PhD
Assoc. Prof. Katya Licheva, PhD
Prof. Penka Shishmanova, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Plamen Petkov, PhD
Assoc. Prof. Pepa Stoykova, PhD
Assoc. Prof. Mihail Chipriyanov, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Teodora Filipova, PhD
Senior Lecturer Elka Uzunova
Senior Lecturer Radoslav Nikolov, PhD

ORGANIZING COMMITTEE
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov. PhD, Chairman
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Prof. Atanas Atanasov, PhD
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Ch. Assist. Prof. Asen Bozhikov, PhD
Sen. Lect. Ventsislav Dikov

EDITORIAL BOARD
Prof. Atanas Atanasov, PhD – Chair
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, PhD
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Assoc. Prof. Taner Ismailov, PhD
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov, PhD
Assoc. Prof. Galya Ivanova-Kuzmanova, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Hristo Sirashki, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Valentin Milinov, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Ventsislav Vasilev, PhD
Assoc. Prof. Zornitsa Petkova, PhD

The published materials have been peer-reviewed using the double-blind review method. The authors are solely responsible for the content of the materials, the opinions expressed, the data used, the cited sources, and the linguistic formatting of the texts. The Bulgarian National Science Fund bears no responsibility for the content of the papers presented at the scientific forum, nor for the content of its promotional or other materials.

ISBN 978-954-23-2686-1 (print)
ISBN 978-954-23-2687-8 (online)

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ I
ПЛЕНАРНИ ДОКЛАДИ

ЗНАНИЕ, ИНОВАЦИИ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В СЪВРЕМЕННОТО ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ – ПРОБЛЕМИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Проф. д.н Божидар Божинов 9

PREPARING FUTURE PROFESSIONALS IN BUSINESS SCIENCES FOR THE AI ERA: COMPETENCIES AND CURRICULAR CHALLENGES
Prof., Célio Gonçalo Cardoso Marques, PhD, Senior Technician, MSc, Ana Catarina Gomes Almeida 27

INVESTIGATING GRANGER CAUSALITY BETWEEN GDP-RELATED INDICATORS: EVIDENCE FROM BULGARIA AND ROMANIA
Professor, Alexandru-Lucian Manole, PhD., Professor, Cristian-Marian Barbu, PhD. 43

ФИНАНСИ, ИКОНОМИКС, ЗАСТРАХОВАНЕ И ОСИГУРЯВАНЕ

АНАЛИЗ НА ЦЕНОВИЯ ТРЕНД НА БЪЛГАРСКИТЕ БОРСОВО ТЪРГУВАНИ ТУРИСТИЧЕСКИ ДРУЖЕСТВА, СЛЕД COVID И ПРИ ВОЙНАТА В УКРАЙНА
Проф. д-р Стефан Симеонов, Алексей Гудев, докторант 57

LEASING AS STRATEGIC FINANCING TOOL
Prof. Tatjana Spaseska, PhD, Emilija Gjorgjioska, Aneta Risteska-Jankuloska 64

ФИНАНСОВАТА ГРАМОТНОСТ КАТО ФАКТОР ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ЕНЕРГИЙНАТА БЕДНОСТ И ПРЕХОДА КЪМ НИСКОВЪГЛЕРОДНО ОТОПЛЕНИЕ
Доц. д-р Александрина Александрова 73

РАЗВИТИЕ И ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПАЗАРИ НА БАЛКАНИТЕ: СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ ЗА ПЕРИОДА 2015–2024 Г.
Доц. д-р Венцислав Василев 80

ФИНАНСОВ КОНТРОЛИНГ И БИЗНЕС ОРГАНИЗАЦИИТЕ
Доц. д-р Людмил Кръстев 88

ИКОНОМИЧЕСКА ПРИРОДА НА РАЗХОДИТЕ ВЪВ ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ
Доц. д-р Марин Маринов 93

ГЛОБАЛИЗАЦИЯТА И НЕЙНОТО ВЛИЯНИЕ ВЪРХУ МЕЖДУНАРОДНИТЕ ФИНАНСИ И ИНВЕСТИЦИИТЕ
Доц. д-р Наталия Силичева 102

ПЕРСПЕКТИВИ ПРЕД СИСТЕМАТА ЗА СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Николай Нинов 109

ТЕНДЕНЦИИ В ПРОДЪЛЖИТЕЛНОСТТА НА ОСИГУРИТЕЛНИЯ СТАЖ ПРИ МАТЕРИАЛИЗИРАНЕ ПРАВОТО НА ПЕНСИЯ ЗА ОСИГУРИТЕЛЕН СТАЖ И ВЪЗРАСТ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Пламен Йорданов, гл. ас. д-р Маргарита Николова 120

ПОЛОВО-ВЪЗРАСТОВИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ПУБЛИЧНОТО ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ ПРИ СТАРОСТ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Пламен Йорданов, гл. ас. д-р Маргарита Николова 129

ВЛИЯНИЕ НА ОСНОВНИТЕ ФАКТОРИ ВЪРХУ РЕАЛИЗИРАНИЯ ПРЕМИЕН ПРИХОД ПРИ ЗАСТРАХОВАНЕТО НА СГРАДИ И ДОМАШНО ИМУЩЕСТВО
Доц. д-р Румен Ерусалимов 139

БОНУС-МАЛУС СИСТЕМАТА ПРИ ЗАСТРАХОВКАТА „ГРАЖДАНСКА ОТГОВОРНОСТ НА АВТОМОБИЛИСТИТЕ“ В БЪЛГАРИЯ – ПРОБЛЕМИ И РЕШЕНИЯ
Доц. д-р Румен Ерусалимов, д-р Николай Илиев 147

ФИСКАЛНА ПОЛИТИКА И МАКРОИКОНОМИЧЕСКА СТАБИЛНОСТ В УСЛОВИЯ НА КРИЗА: ЕМПИРИЧНИ ИЗМЕРЕНИЯ ЗА БЪЛГАРИЯ (2019–2022)
Доц. д-р Танер Исмаилов, доц. д-р Махмут Кадир Ишгювен 155

ЖИЗНЕНИЯТ ЦИКЪЛ НА ПОТРЕБИТЕЛИТЕ КАТО ФАКТОР ЗА ДИФЕРЕНЦИАЦИЯ НА ТЪРСЕНЕТО НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ ПРОДУКТИ
Гл. ас. д-р Анелия Панева 163

ПОТЕНЦИАЛНА РОЛЯ НА ТЕЛЕМАТИЧНИТЕ СИСТЕМИ В ЗАСТРАХОВАНЕТО И ПОДОБРЯВАНЕ НА ПЪТНАТА БЕЗОПАСНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Гл. ас. д-р Валентина Нинова 171

СЪСТОЯНИЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ ПЕНСИОННИ ФОНДОВЕ В БЪЛГАРИЯ И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ИМ ЗА ИЗПЛАЩАНЕ НА АДЕКВАТНИ ПЕНСИИ ЗА РАННО ПЕНСИОНИРАНЕ
Гл. ас. д-р Йордан Йорданов 179

РОЛЯТА НА ИНФЛАЦИЯТА ВЪРХУ ПОКУПАТЕЛНАТА СПОСОБНОСТ НА ДОМАКИНСТВАТА В БЪЛГАРИЯ
Гл. ас. д-р Петя Василева 188

ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПАЗАРА НА ТРУДА
Гл. ас. д-р Таня Илиева 195

ВОЛАТИЛНОСТТА КАТО АКТИВ: АНАЛИЗ НА VIX И ETF АЛТЕРНАТИВИ ЗА ИНВЕСТИТОРИТЕ
Гл. ас. д-р Цветан Павлов 201

СТАБИЛНОСТ НА БЪЛГАРСКИЯ БАНКОВ СЕКТОР В УСЛОВИЯТА НА МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ТУБОЛЕНЦИИ И ПОДГОТОВКА ЗА ЧЛЕНСТО В ЕВРОЗОНАТА
Ас. д-р Рая Драгоева 209

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА АДАПТАЦИЯ НА БЪЛГАРСКИЯ ПАЗАР НА ТРУДА КЪМ ИЗКУСТВЕНИЯ ИНТЕЛЕКТ: СРАВНЕНИЕ С ЕС-27
Ас. Велислава Петрова 216

ВЛИЯНИЕТО НА РЕГЛАМЕНТА MICA ВЪРХУ ФИНАНСОВАТА СТАБИЛНОСТ И РИСКОВЕТЕ НА КРИПТО ПАЗАРА В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
Д-р Габриела Кръстева 224

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ И УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ ОРГАНИЗАЦИОННАТА РАМКА НА ПЕНСИИТЕ ЗА ОСИГУРИТЕЛЕН СТАЖ И ВЪЗРАСТ В БЪЛГАРИЯ
Д-р Жанета Ангелова 230

ОЦЕНКА НА РИСКОВИЯ ПРОФИЛ НА ПЛАЩАНИЯТА ПО ЗАСТРАХОВКИ „ИМУЩЕСТВО“ И „КАСКО НА МПС“ НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПАЗАРИ В ЮГОИЗТОЧНА ЕВРОПА ЗА ПЕРИОДА 2015–2024 Г.
Д-р Радка Василева 238

ИСТОРИЯ НА ЕВРОТО: ВЪЗНИКВАНЕ, РАЗВИТИЕ И ЛОГИКА НА ВАЛУТНАТА КОНСТРУКЦИЯ
Докторант Атанаска Минчева 246

ДАНЪЧНИТЕ ОБЛЕКЧЕНИЯ КАТО РЕШЕНИЕ ЗА УСТОЙЧИВОТО ФИНАНСИРАНЕ НА МЛАДЕЖКИТЕ ЦЕНТРОВЕ В БЪЛГАРИЯ
Докторант Ахмед Куйтов 254

ОПТИМИЗИРАНЕ НА ПРОДАЖБИТЕ НА ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ КОМПАНИИ В УСЛОВИЯТА НА ТУРБУЛЕНТНОСТ
Докторант Габриела Спасова 261

СРАВНИТЕЛЕН ПРЕГЛЕД НА МЕТОДИТЕ ЗА ИЗЧИСЛЯВАНЕ НА ПЕНСИЯ ПРИ ПРИЛАГАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ РЕГЛАМЕНТИ И МЕЖДУНАРОДНИ ДОГОВОРИ В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНАТА СИГУРНОСТ, ПО КОИТО РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ Е СТРАНА
Докторант Диляна Йорданова 269

ДЕКАРБОНИЗАЦИЯ И ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ В БЪЛГАРИЯ: ДИНАМИКА И ВЗАИМОВРЪЗКИ В КОНТЕКСТА НА ЗЕЛЕНИЯ ПРЕХОД
Докторант Иван Спасов 277

СИТУАЦИОНЕН АНАЛИЗ НА БАНКОВОТО ЖИЛИЩНО КРЕДИТИРАНЕ В БЪЛГАРИЯ – РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТИ
Докторант Инна Борозенкова 284

ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ ПРИ УПРАВЛЕНИЕТО НА ПАРИЧНИТЕ ПОТОЦИ И ЛИКВИДНОСТТА В ERP/BI СРЕДАТА: МЕХАНИЗМИ, ЕФЕКТИ, УСЛОВИЯ ЗА УСПЕХ
Докторант Кирил Пенев 292

КРИПТОВАЛУТИТЕ КАТО ПЛАТЕЖНО СРЕДСТВО: ИКОНОМИЧЕСКА ЛОГИКА, ОГРАНИЧЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВИ
Докторант Красимир Иванов 299

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА АНТИИНФЛАЦИОННАТА ПАРИЧНА ПОЛИТИКА НА ФЕДЕРАЛНИЯ РЕЗЕРВ И ЕЦБ (2021-2025)
Докторант Кристиян Варамезов 307

ОРГАНИЗАЦИОННО-ИКОНОМИЧЕСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ДОПЪЛНИТЕЛНОТО ДОБРОВОЛНО ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ В НЯКОИ СТРАНИ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
Докторант Кристияна Милинова 316

РАЗВИТИЕ НА ПРЕДЯВЕНИТЕ ПРЕТЕНЦИИ КЪМ ГАРАНЦИОННИЯ ФОНД, СВЪРЗАНИ СЪС ЗАСТРАХОВКА „ГРАЖДАНСКА ОТГОВОРНОСТ НА АВТОМОБИЛИСТИТЕ“
Докторант Максим Колев 324

СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ НА ФАРМАЦЕВТИЧНИЯТ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ
Докторант Маргарита Кръстева 331

ТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НА TGARCH МОДЕЛА ЗА ОЦЕНКА НА ПАЗАРНИЯ РИСК
Докторант Петър Джелепов 337

СРАВНИТЕЛНА ОЦЕНКА НА ШЕСТТЕ НАЙ-ГОЛЕМИ ПЕТРОЛНИ КОМПАНИИ В СВЕТА ЧРЕЗ ПАЗАРНИ МУЛТИПЛИКАТОРИ P/B, P/IOS И P/E
Докторант Ралица Иванова 342

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ФИНАНСОВОТО УПРАВЛЕНИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПРОЕКТИ, ПОРОДЕНИ ОТ РАЗЛИЧИЯ В ТЪЛКУВАНЕТО НА ПРОГРАМНИТЕ ИЗИСКВАНИЯ
Докторант Славейко Славков 348

СУРОВИННАТА БАЗА В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ КАТО ПРЕДПОСТАВКА ЗА ИНВЕСТИЦИОННА АКТИВНОСТ В МЕСОПРЕРАБОТВАТЕЛНИЯ СЕКТОР
Докторант Юли Станков 356

ДИГИТАЛНИТЕ РАЗПЛАЩАНИЯ И УПРАВЛЕНИЕТО НА ЛИЧНИЯ БЮДЖЕТ ПРИ СТУДЕНТИТЕ
Студент Галя Тулина 363

ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПАЗАРИ ПРЕДИ И СЛЕД ЕВРОТО: СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА БАЛТИЙСКИТЕ СТРАНИ И ИЗВОДИ ЗА БЪЛГАРИЯ
Студент Ивайло Василев 369

СЧЕТОВОДСТВО, КОНТРОЛ, ОДИТ, СТАТИСТИКА И МАТЕМАТИКА

ЗА ОСНОВОПОЛОЖНИКА НА СВИЩОВСКАТА АКАДЕМИЧНА СЧЕТОВОДНА ШКОЛА - ПРОФЕСОР ГОСПОДИН ТОШЕВ
Проф. д-р Атанас Атанасов 381

УСТОЙЧИВОСТ НА СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ И КАЧЕСТВО НА ОТЧЕТНАТА ИНФОРМАЦИЯ
Prof. Dimitrios P. Petropoulos, PhD, доц. д-р Галина Чиприянова 386

SEMI-TENSOR PRODUCT FOR FINITE GAMES WITH DETERMINISTIC STRATEGY DYNAMICS: A TUTORIAL
Prof. Renato De Leone, PhD..... 395

ОТЧИТАНЕТО НА УСТОЙЧИВОСТТА В БАНКИТЕ В БЪЛГАРИЯ – ФАКТОР ЗА ПОВИШАВАНЕ НА ТЯХНАТА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ
Доц. д-р Венцислав Вечев 404

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧНИ АСПЕКТИ НА ДИГИТАЛНАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ В ОТЧЕТНОСТТА
Доц. д-р Галина Чиприянова 410

ВЪРХУ НЯКОИ АСПЕКТИ ПРИ ПРИЛАГАНЕ НА СИСТЕМАТА ЗА НАТРУПВАНЕ И ТРАНСФЕР НА КРЕДИТИ (ECTS) ПРИ ОБУЧЕНИЕТО ПО СЧЕТОВОДСТВО В ОКС „БАКАЛАВЪР“
Доц. д-р Галя Иванова – Кузманова..... 424

ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАГЛАСИТЕ НА СТУДЕНТИТЕ ПО СЧЕТОВОДСТВО КЪМ ИЗПОЛЗВАНЕ НА ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ В ОБУЧЕНИЕТО
Доц. д-р Даниела Александрова Георгиева..... 431

SUSTAINABILITY REPORTING IN THE PUBLIC SECTOR: INTERNATIONAL FRAMEWORKS, SECTOR-SPECIFIC CHARACTERISTICS AND PROSPECTS FOR BULGARIA
Доц. д-р Диана Папраданова..... 440

ИЗКУСТВЕНИЯТ ИНТЕЛЕКТ В СИСТЕМИТЕ ЗА АВТОМАТИЗИРАН КОНТРОЛ ВЪРХУ АВТЕНТИЧНОСТТА НА ЕВРОБАНКНОТИТЕ
Доц. д-р Зорница Ганчева 448

ГОТОВИ ЛИ СМЕ ЗА ОБЪРНАТО ПРЕПОДАВАНЕ ПО СЧЕТОВОДСТВО?
Доц. д-р Ива Монева 456

СТАНДАРТИЗИРАН ПОДХОД ЗА ПРЕДСТАВЯНЕ И ОПОВЕСТЯВАНЕ НА ИНФОРМАЦИЯ ЗА ФИНАНСОВИТЕ РЕЗУЛТАТИ ОТ ДЕЙНОСТТА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА
Доц. д-р Иван Андреев..... 465

НЕСТАНДАРТНО ПРИЛОЖЕНИЕ НА КЛАСИЧЕСКИ ТЕХНИКИ ЗА ДЕТЕРМИНИРАН ФАКТОРЕН АНАЛИЗ
Доц. д-р Красимир Кулчев, гл. ас. д-р Галя Кушева 473

АНАЛИЗ НА ДИНАМИКАТА И СТРУКТУРАТА НА ЕМИСИИТЕ НА ВРЕДНИ ВЕЩЕСТВА В АТМОСФЕРАТА В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Красимира Славева..... 479

РАЗХОДИТЕ ЗА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ ПО ФУНКЦИИ В БЪЛГАРИЯ – ДИНАМИКА, СТРУКТУРА И ЕВРОПЕЙСКИ СРАВНЕНИЯ
Доц. д-р Маргарита Шопова 489

ЦЕНТРАЛИЗИРАНОТО МИТНИЧЕСКО ОФОРМЯНЕ В ЕС – МИТ ИЛИ РЕАЛНОСТ
Доц. д-р Момчил Антов 499

СЧЕТОВОДНО ТРЕТИРАНЕ НА УСТОЙЧИВИТЕ ИНВЕСТИЦИИ В КОНТЕКСТА НА ТАКСОНОМИЯТА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
Доц. д-р Николина Грозева 507

ЗНАЧЕНИЕ НА НЕФИНАНСОВАТА (ЕКОЛОГИЧНА) ИНФОРМАЦИЯ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ФИНАНСОВА УСТОЙЧИВОСТ В АГРАРНИЯ СЕКТОР
Доц. д-р Павлина Димитрова 513

ДИГИТАЛНА КОХЕРЕНТНОСТ НА КОНТРОЛНАТА СИСТЕМА: ПЪТ КЪМ ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНАТА ФРАГМЕНТАЦИЯ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Пепа Стойкова, Мариета Спасова 521

ДИНАМИЧНА КЛАСИФИКАЦИЯ НА ОБЛАСТИТЕ В БЪЛГАРИЯ СПОРЕД ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ЛЕКАРСТВЕНИ ПРОДУКТИ, ЗАПЛАЩАНИ ОТ НЗОК
Доц. д-р Пламен Петков 526

ПРОФЕСИОНАЛНАТА ПРЕЦЕНКА В СЧЕТОВОДСТВОТО И СВЪРЗАНИТЕ С НЕЯ РИСКОВЕ: ПРОЯВЛЕНИЯ И ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ
Доц. д-р Радосвета Йорданова Кръстева-Христова 537

ПО ВЪПРОСА ЗА РЕНТАБИЛНОСТТА, ЛИКВИДНОСТТА И ОБРЪЩАЕМОСТТА НА ТЕКУЩИТЕ АКТИВИ НА ПРЕДПРИЯТИЕТО /МЕТОДИКА И МЕТОДОЛОГИЯ ЗА АНАЛИЗ/
Доц. д-р Росица Иванова 549

ПАРАДОКСИТЕ НА СЧЕТОВОДСТВОТО И СЧЕТОВОДНИТЕ ПРИНЦИПИ
Доц. д-р Светлозар Стефанов 557

ИНТЕГРИРАНЕ НА УСТОЙЧИВОСТТА В ОДИТА: МССУ 5000 И ТРАНСФОРМАЦИЯТА НА ОДИТОРСКАТА ПРОФЕСИЯ
Доц. д-р Силвия Костова 566

ИЗСЛЕДВАНЕ НА СТРУКТУРНАТА ДИНАМИКА НА ВЪГЛЕРОДНИТЕ ЕМИСИИ В АТМОСФЕРАТА
Доц. д-р Стела Касабова 574

СТРАТЕГИЧЕСКО УПРАВЛЕНСКО СЧЕТОВОДСТВО И ИНФОРМАЦИОННО ОСИГУРЯВАНЕ НА УСТОЙЧИВАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА БИЗНЕСА
Доц. д-р Галина Чиприянова, Цветелина Яламова, докторант 582

КОНТРОЛ И УПРАВЛЕНИЕ НА ФИНАНСОВОТО ЗДРАВЕ НА МАЛКИТЕ ОБЩИНИ В БЪЛГАРИЯ – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
Гл. ас. д-р Дияна Иванова 591

БИБЛИОМЕТРИЧЕН АНАЛИЗ НА ДАНЪЧНИТЕ ФОРМАЛНОСТИ И АДМИНИСТРАТИВНАТА ТЕЖЕСТ
Гл. ас. д-р Желью Желев 599

ОСОБЕНОСТИ ПРИ ВЪЗЛАГАНЕТО НА ИНСПЕКЦИОННА ДЕЙНОСТ ОТ ОРГАНИТЕ НА ДФИ
Гл. ас. д-р Надежда Цветкова..... 606

ТРАНСФОРМАЦИЯ НА СЧЕТОВОДСТВОТО В КОНТЕКСТА НА РАЗВИТИЕТО НА ИЗКУСТВЕНИЯ ИНТЕЛЕКТ
Гл. ас. д-р Ралица Данчева 613

ЕКОЛОГИЧНО УПРАВЛЕНСКО СЧЕТОВОДСТВО – КАК ДА ГО ИЗПОЛЗВАМЕ
Гл. ас. д-р Росен Колев 621

КРЕДИТНИЯТ АНАЛИЗ КАТО САМОСТОЯТЕЛНА НАУЧНА И УЧЕБНА ДИСЦИПЛИНА: ПРЕДМЕТ, МЕТОД И ИНФОРМАЦИОННА ОСНОВА В КОНТЕКСТА НА SAF-T
Д-р Петър Петров..... 629

КОЕФИЦИЕНТ НА КРИЗИСНА ЛИКВИДНОСТ (CLR) И ИНДЕКС ЗА СТАБИЛНОСТ (PSI) КАТО РАННИ СИГНАЛИ В КРЕДИТНИЯ АНАЛИЗ: МЕТОДИЧЕСКА РАМКА И ЕМПИРИЧНА АПРОБАЦИЯ
Д-р Петър Петров..... 637

ОТЧИТАНЕ НА УСТОЙЧИВОСТТА В ОРГАНИЗАЦИИТЕ ОТ ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР В БЪЛГАРИЯ – НОРМАТИВНИ И ИНФОРМАЦИОННИ АСПЕКТИ
Докторант Веселина Тодорова..... 645

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ОСНОВНИТЕ ИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО, ИЗЧИСЛЕНИ ПОСРЕДСТВОМ ИКОНОМИЧЕСКИТЕ СМЕТКИ ЗА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО И СИСТЕМАТА ЗА ЗЕМЕДЕЛСКА СЧЕТОВОДНА ИНФОРМАЦИЯ
Докторант Гергана Павлова 657

НОРМАТИВНА РАМКА И АДМИНИСТРАТИВНИ ПРОЦЕДУРИ ПРИ ПРИЕМА НА ЧУЖДЕСТРАННИ СТУДЕНТИ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Докторант Диана Маринкова..... 666

ДИНАМИКА И СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ИНДЕКСА НА ЧОВЕШКОТО РАЗВИТИЕ: МЯСТОТО НА БЪЛГАРИЯ В ЕВРОПА
Докторант Диана Мутафова 672

ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ, ПОДХОДИ И МЕТОДИ ПРИ ИЗВЪРШВАНЕТО НА СЪДЕБНО-СЧЕТОВОДНИ ЕКСПЕРТИЗИ
Докторант Димитър Иванов..... 680

СЧЕТОВОДСТВОТО В СЪВРЕМЕННАТА ИНФОРМАЦИОННА СРЕДА
Докторант Дияна Попова 689

ВНЕДРЯВАНЕ НА ОТЧЕТНОСТТА ЗА УСТОЙЧИВОСТТА В ПРЕДПРИЯТИЯТА – ОРГАНИЗАЦИОННИ И ПРАКТИЧЕСКИ АСПЕКТИ
Докторант Ивайло Кънев..... 698

ПРИЛОЖЕНИЕ НА МАШИННОТО ОБУЧЕНИЕ ЗА ПРОГНОЗИРАНЕ НА НЕОБХОДИМИТЕ КОЛИЧЕСТВА АНТИДИАБЕТНИ ЛЕКАРСТВА
Докторант Иван Митков 706

ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ НА СЧЕТОВОДНИЯ ПЕРСОНАЛ И КАЧЕСТВОТО НА ОТЧЕТНАТА ИНФОРМАЦИЯ
Докторант Иван Николов 714

ФОРМИРАНЕ И ПРЕДСТАВЯНЕ НА ФИНАНСОВИЯ РЕЗУЛТАТ (ТЕОРЕТИЧНИ ПОДХОДИ, МЕЖДУНАРОДНИ И НАЦИОНАЛНИ СЧЕТОВОДНИ РАЗБИРАНИЯ)
Докторант Ивелина Панайотова 721

МЕТОДИ ЗА ИЗМЕРВАНЕ НА БЕДНОСТТА –СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА АБСОЛЮТНИЯ, ОТНОСИТЕЛНИЯ И СУБЕКТИВНИЯ ПОДХОД
Докторант Нуридин Нуридин 731

ОТЧЕТНИЯТ ПРОЦЕС В ПРЕДПРИЯТИЕТО – СЪЩНОСТ, СТРУКТУРА И ОСНОВНИ ЕТАПИ
Докторант Пламена Николова 743

ОТЧЕТНОСТТА ЗА УСТОЙЧИВОСТ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА ИНТЕГРИРАНО УПРАВЛЕНИЕ НА ПРЕДПРИЯТИЕТО
Докторант Рая Темнялова 754

ОСОБЕНОСТИ НА КОНТРОЛА ВЪРХУ ЕВРОПЕЙСКИТЕ СРЕДСТВА ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ДИРЕКТНИТЕ ПЛАЩАНИЯ
Докторант Снежана Ясенова Парушева-Ламбева 764

КРЕДИТНИЯТ РЕЙТИНГ КАТО ФАКТОР ЗА УСТАНОВЯВАНЕ НА КРЕДИТОСПОСОБНОСТТА
Докторант Стоянка Бозвелиева 773

СЧЕТОВОДНАТА ПРОФЕСИЯ В КОНТЕКСТА НА ЕТИЧНИТЕ НОРМИ, ЕТИЧНА ПРЕЦЕНКА И ПРОФЕСИОНАЛНО РЕШЕНИЕ
Докторант Таня Димитрова Станева 780

ОСОБЕНОСТИ НА ВЗЕМАНИЯТА КАТО ОТЧЕТНИ ОБЕКТИ В ПЪТНОСТРОИТЕЛНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ
Докторант Цветелина Мишонова 789

УСТОЙЧИВОСТ НА СЕЛСКОСТОПАНСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ И КАЧЕСТВО НА ОТЧЕТНАТА ИНФОРМАЦИЯ

Prof. Dimitrios P. Petropoulos, PhD[1]
Доц. д-р Галина Чиприянова

Резюме: *Устойчивостта на селскостопанските предприятия е свързана с икономическите резултати от дейността, използването на природните ресурси и въздействието върху природната среда. Актуалността на изследването произтича от нарастващото значение на информацията за оценяване на тези взаимовръзки и за вземане на обосновани управленски решения. Целта на разработката е да се изследва връзката между устойчивостта на селскостопанските предприятия и качеството на отчетната информация, като се открояят възможностите за нейното използване при оценяване на икономическите и екологичните резултати. Обект на изследването са селскостопанските предприятия в Гърция, респ. икономическа дейност, използването на природни ресурси и информация за устойчивостта. Тезата се основава на разбирането, че качествената отчетна информация създава по-пълна основа за проследяване на връзката между икономическата жизнеспособност на предприятията, използването на природните ресурси и въздействието върху природната среда. В резултат от изследването се очаква да се очертаят възможностите за последователно и надеждно свързване на финансовата информация с информацията за устойчивостта.*

Ключови думи: *селскостопански предприятия, устойчивост, отчетна информация, природни ресурси, качество на информацията*

JEL: M41

SUSTAINABILITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES AND THE QUALITY OF REPORTING INFORMATION

Prof. Dimitrios P. Petropoulos, PhD
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, PhD

Abstract: *The sustainability of agricultural enterprises is related to their economic performance, the use of natural resources, and their impact on the natural environment. The relevance of the study stems from the growing importance of information for assessing these*

[1] d.petropoulos@uop.gr, University of the Peloponnese, Kalamata, Greece
g.chipriyanova@uni-svishtov.bg, СА „Д. А. Ценов“ – Свищов
Авторовото участие е, както следва: Prof. Dimitrios P. Petropoulos, PhD – резюме на бълг. език, резюме на англ. език, въведение, заключение; доц. д-р Галина Чиприянова – т. 2, т. 3 и т. 4.

interrelationships and for making well-informed management decisions. The aim of the study is to examine the relationship between the sustainability of agricultural enterprises and the quality of reporting information, highlighting the possibilities for its use in assessing economic and environmental performance. The object of the study is agricultural enterprises in Greece, resp. economic activity, the use of natural resources, and information for sustainability. The thesis is based on the understanding that high-quality reporting information provides a more comprehensive basis for tracing the relationship between the economic viability of enterprises, the use of natural resources, and their impact on the natural environment. The study is expected to outline possibilities for the consistent and reliable integration of financial information with sustainability information.

Key words*: agricultural enterprises, sustainability, reporting information, natural resources, information quality*

JEL: M41

1. Въведение

Селскостопанската дейност има особен характер поради пряката зависимост между производството, природните условия и икономическите решения на предприятието. Резултатите от тази дейност се формират под влияние на фактори като качеството на почвите, наличието на вода, климатичните условия, цените на производствените ресурси и възможностите за реализация на произведената продукция. Тези зависимости се проявяват с различна сила в отделните райони и влияят върху начина, по който селскостопанските предприятия планират и осъществяват своята дейност.

Особеностите на селскостопанското производство поставят по-високи изисквания към информацията за дейността на предприятията. Стойността на постигнатия финансов резултат сама по себе си не показва пълния ефект от използването на ресурсите. За неговото разбиране са необходими данни за производството, направените разходи, използваната земя и вода, потреблението на материали и енергия и въздействието върху природната среда. Съчетаването на тези данни създава възможност за по-задълбочена оценка на резултатите от стопанската дейност.

Този въпрос придобива особена значимост в условията на променящи се изисквания към предприятията и нарастващо значение на информацията за устойчивостта. Европейската политика в областта на селското стопанство насърчава едновременно икономическата жизнеспособност на стопанствата, разумното използване на природните ресурси и опазването на околната среда. Това поставя пред предприятията необходимостта да разполагат с достоверна и съпоставима информация за различните страни на своята дейност.

Отчетността е особено важна при формирането на такава информационна основа. Тя свързва данните за извършените стопански операции с резултатите от дейността и създава възможност за тяхното проследяване във времето. При селскостопанските предприятия тази връзка придобива допълнително значение, тъй като икономическите резултати са тясно свързани

с използването на природни ресурси. Развитието на изискванията към информацията за устойчивостта разширява възможностите за представяне на тези зависимости и създава предпоставки за по-пълна оценка на дейността на предприятията.

Гръцкият селскостопански сектор предоставя подходяща основа за разглеждане на тези въпроси. Разнообразието на природните условия, структурата на стопанствата и значението на селското стопанство за икономиката на страната позволяват да се проследи връзката между икономическите резултати, използването на природните ресурси и информацията за устойчивостта. Тази особеност определя интереса към съчетаването на икономическия и счетоводния поглед при изследването на селскостопанските предприятия.

2. Икономически характеристики и устойчивост на селскостопанските предприятия в Гърция

Селскостопанският сектор заема важно място в икономиката на Гърция. Неговото значение се определя както от производството на селскостопанска продукция, така и от връзките му с хранителната промишленост, търговията и развитието на селските райони. По данни на Европейската комисия селскостопанският сектор осигурява около 400 хил. работни места, а селскостопанската земя обхваща приблизително 5,3 млн. ha. Структурата на сектора се характеризира с преобладаване на малки стопанства. Средният размер на едно стопанство е около 7 ha. Значителна част от производството се осъществява в семейни стопанства. (Agriculture and rural development)

Размерът на стопанствата има пряко значение за тяхната икономическа устойчивост. Малката производствена площ ограничава възможностите за постигане на икономии от мащаба и затруднява инвестициите в производствени средства, технологии и организация на труда. Поради това икономическата жизнеспособност на малките и средните стопанства зависи в значителна степен от производителността на ресурсите, качеството на продукцията, достъпа до пазара и възможностите за получаване на доход от различни източници. Европейската комисия определя подобряването на икономическата жизнеспособност на малките и средните стопанства като една от важните насоки в Стратегическия план на Гърция по Общата селскостопанска политика за периода 2023-2027 г. (At a glance: GREECE’S CAP STRATEGIC PLAN)

Изследванията в областта също поставят производителността и конкурентоспособността сред важните характеристики на гръцкото селскостопанско производство. (Petropoulos, Papageorgiou, & Kyriazopoulos, 2013) В съвместно изследване, публикувано през 2025 г., Петропулос и съавтори анализират влиянието на труда, постоянния капитал и променливите производствени разходи върху селскостопанската продукция в Гърция за периода 1981-2021 г. Изследването установява структурна промяна около 2006 г. и

различия в ролята на производствените фактори през отделните периоди. Авторите свързват резултатите с необходимостта от постоянно наблюдение на производителността и от политики, насочени към конкурентоспособността и устойчивото развитие на сектора. (Mandanas, Petropoulos, & Apostolopoulos, 2026)

Общата селскостопанска политика (ОСП) на Европейския съюз за Гърция е с фокус върху доходите на земеделските производители, инвестициите и икономическата устойчивост на стопанствата. Стратегическият план на Гърция за 2023-2027 г., одобрен от Европейската комисия, прогнозира по-висока конкурентоспособност, подпомагане на младите производители, устойчиво развитие на селските райони, високо качество на селскостопанската продукция, засилване участието на производителите във веригата за създаване на стойност и други. (EUROPEAN COMMISSION)

Икономическата устойчивост на селскостопанските предприятия следва да се разглежда и чрез способността им да поддържат производството при променящи се икономически условия. Цените на продукцията и производствените ресурси, достъпът до финансиране, наличието на работна сила и възможностите за инвестиции влияят върху финансовия резултат на стопанствата. В гръцкия случай тези въпроси придобиват допълнително значение поради големия брой малки стопанства и различията в природните и производствените условия между отделните райони. Повече от 70% от селскостопанската площ на страната е засегната от природни или други специфични ограничения, сред които суша, наклон на терена и неблагоприятни почвени характеристики. (Agriculture and rural development)

Следователно устойчивостта на селскостопанските предприятия в Гърция се определя от съчетанието на икономическа жизнеспособност, производителност на ресурсите, конкурентоспособност и способност за приспособяване към промените в производствената и пазарната среда. (Paschalidis, Petropoulos, Sotiropoulos, & Papakonstantinou, 2018) Тези характеристики имат значение и за следващия аспект на изследването – използването на природните ресурси и въздействието на селскостопанското производство върху околната среда.

3. Използване на природните ресурси и екологични предпоставки за устойчивост на селскостопанските предприятия в Гърция

Устойчивостта на селскостопанските предприятия зависи в значителна степен от състоянието и начина на използване на природните ресурси. Земята, водата и почвата са основа на селскостопанското производство. Тяхното състояние влияе върху производителността, разходите и дългосрочната възможност за осъществяване на производствена дейност. Поради това икономическите резултати на селскостопанските предприятия следва да се разглеждат заедно с въздействието на производството върху природната среда.

Гръцкото селско стопанство се развива при значителни природни различия между отделните райони. Повече от 70% от селскостопанската площ на страната е засегната от природни или други специфични ограничения. Сред тях са засушаването, стръмният релеф и неблагоприятните характеристики на почвите. Тези условия оказват влияние върху избора на производствена дейност, необходимостта от напояване и разходите за производство. (Agriculture and rural development)

Водата има особено значение за гръцкото селскостопанско производство. Ограничените водни ресурси налагат внедряване на модели за ефективно напояване и респективно рационално използване на водата. Една от целите на Общата селскостопанска политика за периода 2023-2027 г., определена от Европейската комисия, е устойчиво управление на водите. Националните стратегически планове следва да съблюдават мерките за селскостопанското производство с местните и регионалните особености на водните ресурси. (European Commission, Safe water)

Състоянието на почвите също има значение за устойчивостта на селскостопанските предприятия. Продължителното интензивно използване на почвата води до намаляване на нейните качествени характеристики. В тази връзка Общата селскостопанска политика налага опазване на почвите и насърчава земеделски практики за съхраняване на тяхното качество, като сеитбооборот, поддържане на растителна покривка и ефективно управление на хранителните вещества. (European Commission, Healthy soil)

В основата на Гръцкия Стратегически план по Общата селскостопанска политика за периода 2023-2027 г. са опазването на почвите и водите като част от екологичната политика в селското стопанство, вкл. биологично производство, опазване на биоразнообразието и други. (At a glance: GREECE'S CAP STRATEGIC PLAN)

Особено значение има връзката между използването на природните ресурси и икономическите резултати на предприятията, респ. намаляване на разходите и запазване на производствения потенциал на селскостопанското предприятие. Мерките за опазване на природните ресурси изискват инвестиции. По тази причина следва да се оценява устойчивостта успоредно с икономическите резултати и промените в състоянието на природните ресурси.

Биоразнообразието е с не по-малка степен на важност. Селскостопанската дейност зависи от природните екосистеми, а начинът на използване на земята влияе върху тяхното състояние. Политиката на Европейския съюз насърчава запазването на ландшафтните особености, природните местообитания и биологичното разнообразие. В гръцкия план тези цели са свързани с екологичните схеми и с насърчаването на практики, които ограничават неблагоприятното въздействие върху природната среда. (European Commission, Enhancing agricultural biodiversity)

От тази гледна точка устойчивостта на селскостопанските предприятия в Гърция се свързва с тяхната способност да съчетават производството

и доходите с разумно използване на природните ресурси. Европейската и гръцката политика постепенно увеличават значението на показателите за състоянието на почвите, водите, биоразнообразието и въздействието върху климата. Това създава необходимост от по-пълна информация за дейността на селскостопанските предприятия. Именно тук се появява естествената връзка със следващата част на доклада, посветена на качеството на отчетната информация.

4. Качество на отчетната информация като основа за оценка на устойчивостта на селскостопанските предприятия (EFRAG, Your Platform to Master Sustainability Reporting)

Икономическите резултати и въздействието върху природната среда формират съществена част от характеристиките на устойчивостта на селскостопанските предприятия. Тяхното проследяване изисква информация за приходите, разходите, използваните ресурси, производството и финансовия резултат. Необходима е и информация за използването на земята и водата, състоянието на почвите, емисиите, отпадъците и въздействието върху биоразнообразието. Съчетаването на финансовата и нефинансовата информация създава по-пълна представа за резултатите от дейността и за факторите, които определят нейната устойчивост.

Качеството на отчетната информация има пряко значение за нейната полезност. Информацията трябва да представя вярно икономическите и екологичните характеристики на предприятието. Тя трябва да позволява сравнение между отделни отчетни периоди и между предприятия със сходна дейност. Необходимо е също така данните да могат да бъдат проверени и да бъдат разбираеми за техните потребители.

Тези изисквания намират нормативно изражение в ESRS 1 – General Requirements. Стандартът определя релевантността и достоверното представяне като основни качествени характеристики на информацията. Сравнимостта, проверимостта и разбираемостта допълват тези характеристики. Релевантната информация подпомага потребителите при оценката на въздействията, рисковете и възможностите, свързани с дейността на предприятието. Достоверното представяне изисква информацията да бъде пълна, неутрална и точна. (EFRAG, ESRS 1 – General Requirements)

При селскостопанските предприятия тези изисквания имат особено знаение. Производствените резултати зависят от природни условия, наличието на вода, качеството на почвите и климатичните особености. Поради това информацията за устойчивостта трябва да представя както постигнатите резултати, така и факторите, които оказват влияние върху тях. Например финансовият резултат може да бъде разглеждан заедно с разходите за вода, енергия, торове и препарати за растителна защита. Това позволява да се изследва релацията „икономическата дейност – използване на природните ресурси“.

По отношение на сравнимостта на информацията – селскостопанските предприятия съпоставят и анализират данни, от една страна за текущия, предходния и/или друг отчетен период, а от друга – аналогични данни с други предприятия със селскостопанска дейност. Това позволява да се проследяват измененията в производителността, разходите, потреблението на ресурси и въздействието върху околната среда. ESRS 1 определя сравнимостта като възможност информацията да бъде съпоставяна с данните от предходни периоди и с информацията за други предприятия със сходна дейност. (European Commission, Commission Delegated Regulation (EU) 2023/2772 of 31 July 2023 supplementing Directive 2013/34/EU as regards sustainability reporting standards) (EFRAG, ESRS 1 – General Requirements)

Проверимостта също има важно значение за качеството на отчетната информация. Потребителите трябва да могат да проследят източниците на данните и начина, по който са получени съответните показатели, вкл. Информация за потреблението на вода, използвана земя, емисии и други. ESRS 1 изисква информацията да бъде представена по начин, който позволява да се потвърдят самите данни или използваните при тяхното определяне входни величини и методи за изчисление. (European Commission, Commission Delegated Regulation (EU) 2023/2772 of 31 July 2023 supplementing Directive 2013/34/EU as regards sustainability reporting standards) (EFRAG, ESRS 1 – General Requirements)

Разбираемостта допълва качеството на отчетната информация. Данните трябва да бъдат представени ясно и последователно. При селскостопанските предприятия това означава финансовите и нефинансовите показатели да бъдат придружени от необходимите обяснения. Например стойността на разходите за напояване придобива по-голяма информационна стойност, когато е представена заедно с използваното количество вода и произведената продукция. Така потребителят може да оцени връзката между използвания ресурс и постигнатия резултат. ESRS 1 изрично свързва разбираемостта с ясното и кратко представяне на съществената информация. (European Commission, Commission Delegated Regulation (EU) 2023/2772 of 31 July 2023 supplementing Directive 2013/34/EU as regards sustainability reporting standards) (EFRAG, ESRS 1 – General Requirements)

Важна предпоставка за качествена информация е и свързването на финансовите и нефинансовите показатели. Финансовата отчетност представя резултатите от стопанските операции в стойностно изражение. Информацията за устойчивостта допълва тази картина чрез данни за въздействието на предприятието върху околната среда и за зависимостта му от природните ресурси. Съвместното разглеждане на двата вида информация позволява да се проследи как промените в ресурсите и производствените условия се отразяват върху икономическите резултати.

При селскостопанските предприятия тази връзка може да се представи чрез показатели за производството, приходите, разходите и финансовия

резултат, съчетани с показатели за използваната земя, водата, енергията, емисиите и управлението на отпадъците. Подобна информация позволява да се оцени както постигнатият икономически резултат, така и ресурсната ефективност на предприятието.

Принципът на двойната същественост, заложен в ESRS 1, допълва тази оценка. Предприятието разглежда съществените въпроси от две страни – въздействието на дейността върху хората и околната среда и финансовите последици от свързаните с устойчивостта рискове и възможности. За селскостопанските предприятия този подход има особено значение поради пряката зависимост между производството, природните ресурси и икономическите резултати. (ANNEX I to Commission Delegated Regulation (EU) 2023/2772 supplementing Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council as regards sustainability reporting standards, published in the Official Journal of the EU on 22 December 2023)

Следователно качеството на отчетната информация има важно значение за оценката на устойчивостта на селскостопанските предприятия. Информацията следва да бъде надеждна, достоверна, сравнима, проверима, навременна и разбираема. Финансовата информация показва икономическите последици от дейността, а информацията за устойчивостта допълва оценката с данни за ресурсите, въздействията, рисковете и възможностите. По този начин отчетността се превръща в надеждна основа за оценяване на постигнатите резултати и за вземане на обосновани решения относно бъдещото развитие на селскостопанското предприятие.

5. Заключение

Устойчивото развитие на селскостопанските предприятия намира изражение във връзката „икономически резултати – използване на природните ресурси – влияние върху околната среда“. Особено важно е тази връзка да прерасне и да се развие като добра практика за акумулиране, обработване и анализиране на отчетна информация. Това означава предприятията да изчисляват и представят показатели във връзка със стопанската си дейност, в т.ч. отношение към природата, въздействието на дейността върху нея и други. Прилагането на европейските изисквания за отчитане на устойчивостта може да подпомогне този процес, когато те се съчетаят с особеностите на селскостопанското производство и с наличната счетоводна информация. Перспектива за бъдещи изследвания е разработването на подходящи показатели, чрез които икономическата жизнеспособност и въздействието върху природната среда да се оценяват едновременно.

Използвани източници

Agriculture and rural development. (н.д.). *Greece – CAP Strategic Plan.* Извлечено от European Commission: https://agriculture.ec.europa.eu/cap-my-country/cap-strategic-plans/greece_pl?utm_source

ANNEX I to Commission Delegated Regulation (EU) 2023/2772 supplementing Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council as regards sustainability reporting standards, published in the Official Journal of the European Union on 22 December 2023 and including the corrigendum published on 18 April 2024. (н.д.). Извлечено от European sustainability reporting standards (ESRS): https://xbrl.efrag.org/e-esrs/esrs-set1-2023.html?utm_source

At a glance: GREECE'S CAP STRATEGIC PLAN. (н.д.). Извлечено от Agriculture and Rural Development: https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2024-01/csp-at-a-glance-greece_en.pdf?utm_source

EFRAG. (н.д.). *ESRS 1 – General Requirements.* Извлечено от Welcome to the ESRS Knowledge Hub: https://knowledgehub.efrag.org/eng/login?redirect=%2Feng%2Finteractive%2Fsimplified-esrs%2Fesrs-1%2Fdelegated-act

EFRAG. (н.д.). *Your Platform to Master Sustainability Reporting.* Извлечено от Welcome to the ESRS Knowledge Hub: https://knowledgehub.efrag.org/eng

European Commission. (н.д.). *Commission Delegated Regulation (EU) 2023/2772 of 31 July 2023 supplementing Directive 2013/34/EU as regards sustainability reporting standards.* Извлечено от EUR-Lex: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1767876344952&uri=CELEX%3A02023R2772-20231222&utm_source

EUROPEAN COMMISSION. (н.д.). *COMMISSION IMPLEMENTING DECISION of 21.11.2022 approving the 2023-2027 CAP Strategic Plan of Greece for Union support financed by the European Agricultural Guarantee Fund and the European Agricultural Fund for Rural Development.* Извлечено от https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/0f45ecfa-4af9-4e5c-8940-fd94d302ebc2_en?filename=csp-implementing-decision-greece_en.pdf&utm_source

European Commission. (н.д.). *Enhancing agricultural biodiversity.* Извлечено от Agriculture and rural development: https://agriculture.ec.europa.eu/cap-my-country/sustainability/environmental-sustainability/biodiversity_en?utm_source

European Commission. (н.д.). *Healthy soil.* Извлечено от Agriculture and rural development: https://agriculture.ec.europa.eu/cap-my-country/sustainability/environmental-sustainability/natural-resources/soil_en?utm_source

European Commission. (н.д.). *Safe water.* Извлечено от Agriculture and rural development: https://agriculture.ec.europa.eu/cap-my-country/sustainability/environmental-sustainability/natural-resources/water_en?utm_source

IFRS Foundation. (2018). *Conceptual Framework for Financial Reporting.* IFRS Foundation.

IFRS Foundation. (2021). *Conceptual Framework for Financial Reporting.* IFRS Foundation.

IFRS Foundation. (2023). *IFRS S1 General Requirements for Disclosure of Sustainability-related Financial Information.* IFRS Foundation.

IFRS Foundation. (2023). *IFRS S1 General Requirements for Disclosure of Sustainability-related Financial Information.* IFRS Foundation.

Mandanas, Z., Petropoulos, D., & Apostolopoulos, N. (2026). Input interactions and structural dynamics in Greek agriculture productivity. *BAE Bio-based and Applied Economics, Vol. 15 No. 1; DOI: 10.36253/bae-16399* , стр. 13-25. Извлечено от https://oaj.fupress.net/index.php/bae/article/view/16399?utm_source

Paschalidis, C., Petropoulos, D., Sotiropoulos, S., & Papakonstantinou, L. (2018). The European Union's Common Agricultural Policy and Development of Agro-Food Sector in Greece. *RUDN Journal of Agronomy and Animal Industries, 13(4); DOI: 10.22363/2312-797X-2018-13-4-373-38*, стр. 373-382.

Petropoulos, D., Papageorgiou, A., & Kyriazopoulos, G. (2013). Indicators of competitiveness of the agricultural sector in Greece (2000–2009). *Bulgarian Journal of Agricultural Economics and Management; Vol. 58 No. 1.*